



## DALT DE LA MONTANYA

Les fleurs possèdent la fibre sympathique ;  
à ceui qui comprendrait leur langage elles  
confieraient tout bas plus d'une poétique  
et amoureuse et sensuelle histoire.

L. ENAULT. *Dans les bois.*



DESDE l'niu de S. Salvador, eix mon que sembla posat pera vetllar l'Ampurdá ab son capell d'enderrocadas murallas s' esguardava l' golf de Rosas y la plana de Figueras en un bell mitjdia de primavera.

Lo sol dibuixava llargues cintas de plata en lo crestall de las bellugadissas onas, en las que 's bressavan á centas las gavinias de la costa, consonentse ab la escuma que alsan los dias de temporal, y á son bes veya desplegant la novella vesta 'ls sálzers y pullances de las voras del Fluvia y de la Muga y las airosas albas que, com si volguesen escarnir las neus del Canigó, estesas com un mantell al costat de ponent, escampavan sos blanxs borrells que, al caure sobre la verda catifa dels sembrats pareixian una nevada. La tramontana forta y lleugera com la àliga dels Pirineus passava xiulant per entre las llargues sageteras del enderrocat castell y removent las floridas matas de farigolas y romanins s' emportava vers la mar las dolsas flayras de la montanya, y al lluny de la mar blava s' aixecavan nuvolets blanxs com alas de colom que afectant formas diferentas se destacavan sobre 'l fons de zafir del Cel.

Assegut sobre la blana y curta herba, 'l colze apoyat en una dura roca, esguardava admirat tanta bellesa y, aspirant á plens pulmons lo saborós de las herbas del bosch que á voltas lo ventijol me portava, sentia mon cor ubriacat y queixós de no tenir alas ab que seguir ab ardidesa 'ls innombrables vols de la tramontana, quan m' aparegué que d' un grupo d' argelagás, farigolas, ginestas y romanins que vora meu verdejavan, s' alsava un concert de veus dolsas, com sempre son las veus de las flors, concert que tant podia esser un cantic com una

conversa joliva, com lo primer raig del sol de Maig, y suau com una besada de la brisa.

Las flors sempre han estat mas amigas; quan nin jo sentia sas conversas en las fértils marginadas del riu y de tant sentirlas arriví á apendre son llenguatje, que té per paraulas eixos suspirs casi imperceptibles, que 'l petó del vent arrenca de llurs fullas, eixos signes que entre ellas se fan las flors inclinant sos petals y fingint cent formas ab la corola y que nosaltres, los homes, atribuim á la casualitat perque no 'ls enteném. Per aixó son llenguatje no 'm fou del tot desconegut y al poch comprenguí del tot sa conversa.

La conversa era alegra ab eixa alegresa que tenen las flors quan lo vent s' emporta pera escamparlas al lluny sas aromas, igual á la que té l' home que veu sou nom ó sa gloria volar lluy d' ell en alas de las brisas. Voléu sentir lo que deyan, escoleume.

—¿Per qué, deya la blanca margaridoya, que semblava no participar del general festeig, doblegant al vent sos petals que deixavan veure son rosat dessota, perqué la tramontana remou sempre nostras flayrosas cabelleras? Al romaní al menys no li es tant incòmodo, puig formant ab sos companys massas compactas de matas, lo vent passa sobre d' ellas sens blincarlas apenas; mes á nosaltres, pobres flors de llarch tall, no 'ns queda altre remey que abaixar la testa cada cop que la ventada xiula al demont nostre, pera tornarnos á redressar y doblegar cent voltas. En veritat que no voldria que jamay fes vent.

La ginesta que comensava á deixar veure sos capolls, que inflantse anavan á tornarse en flors, y á qui tenen quelcom amoh inada las continuas batsegadas del tramuntanal, anava á respondre, mes callá veyent que las fullas del romaní ab son tremolor anunciavan que aqueix se disposava á parlar y á aclarirlos lo que pera ellas era un misteri. La ginesta, companyona inseparable del romaní, quals brostas d' abduas plantas s' han confós tantas de voltas al peu de la verge del Camaril, te á l' últim lo respecte que 's mereix per sa esperiencia. Al hivern quan la ginesta dorm lo son de la majoría de las flors, mostrant sos jonchs mitj ressecchs per las nevadas, lo romaní vetlla ab sas blancas y blavosas floretas que no 's marfeixen ja may; ab sas fullas punxàgudas que semblan cobrar nova verdura ab las gebradas, junt ab sas selvatges germanas las farigolas que mitj amagadas per sas menudas fulletas deixan á claps veurer una flor rosada y ab las groguencas argebagas que semblan la ginesta del hivern. Per ço lo romaní es reconegut per la de mes esperiencia entre las flors dels camps y sa paraula fou per las altres flors escoltada.

Lo vent brunzia altre volta pels cims y sas ratxadas comensáren á

fer sortir de sas gemadas brancas un remor que ben aviat s' escoltá com una veu.

«Al hivern quan las nevadas abrigan las terras y las montanyas s' embolcallan ab son mantell de blanquinosas boyras y jo resto abrigat per sa humida vesta m' esplican eixas companyas inseparables del hivern historias dels mars y de las terras. Ellas m' esplicáren perque las flors llansan llurs flayres y perque lo vent remou tot temps sas cabelleras. Un nuvolet suplit escapat una tarde d' Agost de la cresta d' una onada enrojida ab la claror del sol Ponent, me contá las misteriosas correspondencias del mar y de las terras.

En un temps no hi havian ni valls, ni muntanyas alterosas, ni planurias cubertas de verdor, ni l' sol besava las cims de las cadenes de serras, ni l's rius obrían sos llits entre molsosas rosadas, ni hi havian flors ni arbres; tot ho abrigava la mar, la mar que liure y segura de sa forsa restava tranquila sense onades ni temporals, mes hermosa sempre, reflectint tota hora la blavesa d' un cel que l's núvols no embrutavan, y en que brillava l' sol ab tota la puresa de sos primers jorns. Lo sol y la mar s' miraren y de tant mirarse acabaren per estimar-se, que eix era l' camí que despres havia de seguir també l' amor entre l's homens. S' aymaren y l's raigs de foch del astre del jorn y la blava cabellera de la mar se confongueren cent voltas en amorosos besos, mes l' amor, com tot lo del mon, no es etern y prompte l' sol y la mar s' adonaren de que estavan masa sols y pregaren á Deu que l's donés fills.

L' Altíssim escoltá sa pregaria y la mar sentí inflarse son sí y brotar á flor d' aygua las primeras illas, á eixas seguiren los continents, en si totes las terras y ben prompte pogué lo sol besar las rocosas fonts de las montanyas que aixecavan vers al cel sas gegantinas punxas. La mar saltá de goig al veurer á eixas hermosas fillas que l' cel li dava y volgué prodigarli las caricias, que son sempre la expressió del amor matern, volgué besar son front, trenar sas cabelleras de frondosos boscos, espargir sobre d' elllas sas ayguas que havian de portalshi novella vida, mes no pogué. En va sas onas se encastellavan unes sobre altras en remolins d' escumas, en va pungint s' atansayan á las costas, empenyent unes á altras pera poguer veurer millor á sas fillas; sols conseguian esquitxar ab lo salabrés ruixim la orla de sa vesta sens poguer depositar un bes en son front, verge com lo trench de la albada. Llavors la mar pera tenir tant sols lo conhort de veurer-las aixecá en alt sas onas que s' alsaren pel cel en forma de blanquisims vels y pujant en dalt formaren las boyras de tots colors, blancas, rosadas y blavencas. Eix fou l' origen de las boyras y l's núvols que

sempre surten de la mar inmensa, pera escamparse aprés damunt de las terras.

Mes Deu se compadí de la mar y enviá 'l mon pera conhortarla al etern missatger del amor, lo que sempre vola portant tresors de sentiments baix lo plech de sas lleugeras alas, aquell á qui 'ls enamorats confian sas hermosas paraulas quant viuhen separats en llunyans paisos, lo fidel, l' ajogassat vent.

Lo vent pera cumplir sa eterna missió d' amor deixá sas alas als núvols que restavan sospesos sobre 'l blau llom de la mar sens poguer allunyarse d' ella y 'ls núvols entráren terra endins. En alas del vent las onadas de la mar atravesaren plans y montanyas, fondaladas y pichs y per besar sas fillas hermosas tombaren en menudas gotas damunt d' ellas. Desde llavors quan los núvols que venen del mar espargeixen la pluja sobre los monts y 'ls valls, las planas reverdeixen y 'ls boscos desplegan vestiduras cada cop mes bellas, puig la pluja porta á las terras lo bes de llur mare, la mar.

Llavors la terra se cubrí per primera volta de flors. Volia tornar á la mar son bes ferest que li duyan á voltas los vents de tempestat, y pera ferho congrí los perfums que servava amagats en lo sí y 'ls colors que li donan lo soch de sas entranyas. Llavoras brotarem nosaltres, las flors, encarregadas d' embaumar los vents, que s' entornaven cap al mar á cercar pluja, los llirs y las rosas, las assuzenes y las violetas omplenaren los plans y nosaltres los romanins, ab las farigolas y ginestas, coronárem los cims de las montanyas, totas restárem encarregadas de tornar á la mar los besos de las terras envolts en nostras flayras y 'l vent, l' etern missatger d' amor, remou desde llavors nostras cabelleras pera portarlos á la mar.

Callá 'l romaní. La margaridoya inclinant repetitas voltas sa corola semblava fer mostras d' assentiment á lo que deya son company, mes á la farigola li restava encare un dupte. ¿Donchs porque no son iguals las flors del plá que las flors de la montanya, porque la rosa y 'l llir raras voltas floreixen en lo sim de las serras cobertas sempre per nostras flors petitas? Perque, digué 'l romaní, com mes lluny están las terras de la mar més creix son desitj d' enviarli llurs besos; per aixó los plans brotan flors mes bellas que nosaltres, d' aroma mes agrables, pero menys durable y menys pur. Lo vent d' Agost porta en sas alas ja pochs baumes de las flors de las planas que brotaren al Abril per morir poch apres, trencadas de sa branca se mustigan y cauen sens deixar apenas rastre de son color y sas aromas, mentres nosaltres, pobres flors de las serras, menyspreadas per tots, floridas tots temps, servém, mentres un brot nostre sech reb los ratjas del venti-

jol, las flayres de nostra infantesa. Per aixó 'ls homens quan passan al devora nostre retornant de pregar á la Verge dels sims trencan lo brot de romaní y de farigola que no pert jamay la aroma, que simbolisa la seva fé, la seva credensa que no mor may, com las nostras branques.

—Y á la ginesta, saltá la farigola, la espargeixen ab anhel devant de Deu. Las noyas la cullen á la vigilia de Corpus y al endemá sas fullas grogas s' espargeixen com una pluja damunt del Talam; mes ubriacades per tanta joya las ginestas moren y sols conservan després alguna flor que altre espargida com estrelles en una nit ennuvolada.

—Y per aixó, digué l'romaní, nosaltres som las flors de la fé y de la pau. Las flors de la plana mes dolces son las flors del amor; mes se marfeixen, com lo sentiment que simbolisan, á la vinguda de las neus..

Aquí pará la conversa de las flors ó millor dit deixí de sentirla. La tramuntana havia minvat sa forsa y una lleugera brisa balansejant los sims de las pollancredas pareixia la fliga, que cansada de volar, va sent cércols sobre 'ls pins del bosch avans de ajocarse. Las flors tançaren sas menudas corolas y 'l sol s' enfonzava darrera las muntanyas. Un nuvolet sútil com la boyra d' un encener s' aixecava de la serra volant á reunirse á un altre núvol grós, extés com un dosser damunt de la mar. Los raigs del son ponent lo tenyian de tots los colors del Arch de Sant Martí; lo nuvolet portava los besos y 'ls aromas de las flors de la serra.

G. TELL Y LAFONT.





el suauetat que el dia de la seua mort en la  
catedral d'Alcalà d'Elx. En la qual d'ella feia  
el dia de la seua mort en la catedral d'Alcalà d'Elx.

ah iestavais de costat d'ella, i dient al dia després d'ella  
volent ressuscitar la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.  
que s'apareixen a la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

ab lo que es de la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

al dia d'abans d'ella, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

que s'apareixen a la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

ab lo que es de la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

que s'apareixen a la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

ab lo que es de la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

que s'apareixen a la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

ab lo que es de la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

que s'apareixen a la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

ab lo que es de la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

que s'apareixen a la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

ab lo que es de la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

que s'apareixen a la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

ab lo que es de la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

que s'apareixen a la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

ab lo que es de la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

que s'apareixen a la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

ab lo que es de la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

que s'apareixen a la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

ab lo que es de la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

que s'apareixen a la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

ab lo que es de la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

que s'apareixen a la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

ab lo que es de la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

que s'apareixen a la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

ab lo que es de la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

que s'apareixen a la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

ab lo que es de la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

que s'apareixen a la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

ab lo que es de la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

que s'apareixen a la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

ab lo que es de la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

que s'apareixen a la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

ab lo que es de la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

que s'apareixen a la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

ab lo que es de la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

que s'apareixen a la morta, i la portaren a la catedral d'Alcalà d'Elx.

## LAS CINCH ROSAS <sup>(1)</sup>

Plantat damunt la cima del Calvari

un Roseret n' hi ha,

que 's gronxa com las fullas en desvari

quan bufa l' huracá.

Ab una sola tarda doná rosas

y tot hermos florí:

floretas mes bonicas y vistosas.

jamay al mon vegí.

Tot marvellós lo roseret florí

ruixat ab la regó,

que per sas brancas sanguonent corria

com gotas de suó.

¡Qu' hermos sou, Roseret de cinch rosetas

del gay botonet blau!

Jesús, bon Jesuset, totas juntetas

donáumelas si us plau.

En cada má teniulas de cent fullas,

en cada peu també,

y totas passadetas ab agullas

de punxagut acer.

(1) Ab molt gust reproduísm aquesta poesia, escrita ab inspirada endresa pera correspondre al obsequi que reb nostra literatura de que s' insertin composicions catalanas en periódichs redactats en francès.

No en vá'l Rosseiló y Catalunya foren un temps germanus y s' hi sen en encara.

Senyor! quàntas n' acopsa de fulletas  
 la rosa del costat!  
 no n' ha vistes ningú mes boniquetas  
 des que 'l mon es criat.

Y desde 'l bell cimall d' aquesta serra  
 llansa suau flayor,  
 perque s' ompli d' encens tota la terra  
 de caritat y amor.

No 'l veieu, oh mortals, com las ensenya  
 clavat desde la creu?

Ell d' aygüa n' es la font, la viva penya;  
 veniu aquí; bebeu.

De penas entremitj tan espantosas  
 pér vosaltres florí:  
 preneu la que vullau d' aquestas rosas  
 del Roseret diví.

Jesús, són vostras llagas las cinch rosas  
 que delectan mon cor.

Y las espines d' eix Roser flairósas  
 son prodigis d' amor.

LA VEU DEL CANIGÓ.

22 de Mars de 1883.

(De *L'Esperance*, periódich de Perpinyá.)





# AUBADA

*Melodía valenciana pura cant y piano. Música del mestre D. J. Jordá.*

Clareja l' auba, ton llit ya deixa,  
l' aucell ya canta y als son vol,  
nineta meua, surt á la reixa,  
mira que es l' hora de eixir lo sol.

Tenen tes plantes ses flors ubertes,  
donant als aires fragants perfums;  
y, com yo, aguarden que te despertes  
per recrearre mirant tots ulls,

De lo celaje les llums vermelles  
damunt ta reixa brillar ya veig,  
com yo desije, desijen elles  
rosat tos llabis ab tendre bes.

Clareja l' auba, ton llit ya deixa,  
l' auzell ya canta y als a son vol;  
nineta meua, surt á la reixa,  
mira qu' es l' hora de ixir lo sol.

JACINTO LABAILA.



## NARRACIONS FANTÁSTIQUES

DE I. V. TARCHETTI

*traduhides per J. Laporta y G. Vehils.*

### UN ÓS DE MORT.



EIXO al lector l' apreciació del fet inespllicable que vaig á contar.

En l' any 1885, estantme á Pavia, m' havia donat al estudi del dibuix en una escola particular d' aquella ciutat, y després d' alguns mesos d' estada allí vaig contraure íntimes relacions ab un tal Frederich M..., qu' era professor de patología y de clínica de l' Universitat, y que va morir d' una feridura fulminant pochs mesos després d' haverlo coneugut. Era un home amantíssim de les ciencies y de la seva en particular, tenia virtuts y coneixements no gaire comuns, pero com tots los anatómichs y clinichs en general era profundament escéptich, escéptich incurable, ho era per convicció, y may lo vaig poder dur á les meves creencies per més que m' escarressés en les discussions apassionades y caluroses que sobre aquest punt teniam cada dia. No obstant, y m' plau fer aquesta justicia á sa memoria, s' havia mostrat sempre tolerant ab aquelles conviccions que no eran les seves, y jo y tots los que l' van coneixer hem guardat d' ell la més cara recordansa. Pochs dies avans de sa mort ell m' havia aconsellat que assistis á les seves llissons d' anatomia, dihentme que 'n trauria molts coneixements útils pera mon art del dibuix; hi vaig consentir encara que ab repugnancia, y portat de la vanitat de semblarli menys poruch de lo qu' era, li vaig dema-

nar alguns óssos humans qu' ell me va donar y que jo vaig posar demunt del escalfa-panxes de ma cambra. Mort ell, jo havia deixat de freqüentar lo curs d' anatomía y més endavant havia deixat córrer l' estudi del dibuix y tot. Pero per aixó havia conservat encara molts anys aquells óssos que ab tant véurels ja gaire bé se m' havian fet indiferents, y no fa més que pochs mesos que 'm va agafar tot plegat una por y 'm vaig determinar d' enterrarlos no quedantme més que una trista rótula. Aquest osset rodó y llis que per sa forma y sa petresa jo havia destinat desde que 'l vaig tenir á fer lo servey d' un prempsa-papers, com una cosa que no 'm feya venir cap idea espartosa, estava colocat seya ja onze anys al demunt de la meva tauleta, quan ne vaig ésser despossehit de l' inespllicable manera que vaig á contar.

Havia conegit á Milan en la primavera passada un magnetisador bastant notable entre 'ls aficionats al esperitisme, y havia fet instances pera ésser admés á una de las seves sessions esperitistes. Vaig rebre poch després invitació pera anarhi, y ho vaig fer agitat per tan tristes prevencions, que pe'l camí moltes vegades quasi havia estat á punt de renunciarhi. L' insistencia del meu amor propí m' havia portat allí á pesar meu. No m' entretindré á parlar aqui de les invocacions sorprenents á que vaig assistir: bastarà dir que jo vaig quedar tan maravellat de les respuestes que vam ascoltar d' alguns esperits y 'm van fer tanta impressió aquells prodigis, que dominat tot temor me va entrar desitx de cridarne un de conegit meu y ferli jo mateix algunes preguntes que ja tenia ben pensades y meditades. Manifestaba aquesta voluntat, me van fer entrar en una cambra apartada; allá 'm van deixar tot sol y després que la impaciencia y 'l desitx d' invocar molts esperits á l' hora 'm feyan dubtar sobre quin triaria y era propósit meu preguntar al esperit invocat sobre 'l destí humà y sobre l' espiritualitat de la nostra naturalesa, me va venir á la memòria 'l doctor Frederich M..., ab qui essent viu havia tingut fortes discussions sobre aquesta materia, y vaig resoldre cridar-lo. Un cop feta aquesta elecció, 'm vaig asseure á una tauleta vaig posar al devant meu un full de paper, vaig sucar la ploma en lo tinter, me vaig posar en actitud d' escriure, y haventme concentrat tot lo possible en aquell pensament, y recullida tota la meva forsa de voluntat y dirigida á tal punt, vaig esperar que vingués l' esperit del doctor.

No 'm vaig esperar gaire. Al cap d' alguns minuts de tardansa 'm vaig adonar per unes sensacions noves é inesplícables de que jo no era ja tot sol en la cambra, vaig sentir, per dirlo així, la seva presència; y encara no havia sapigut resoldrem á formular una pregunta que la

meva mà agitada y convulsa, moguda com per una forsa estranya á la meva voluntat, va escriure, sens jo saber cóm, aquestes paraules:

«Só ab vos. M' haveu cridat en un moment en que invocacions més exigents m' impedian venir; ni podré entretenirme ara aquí, ni respondre á les preguntes que haveu pensat ferme. No obstant vos he obehit pera complaüreus y perque jo mateix tenia necessitat de vos; y feya molt temps que cercava l' medi de posarme en comunicació ab lo vostre esperit. Durant la meva vida mortal vos he donat alguns óssos que havia tret del museu anatómich de Pavía y entre 'ls quals hi havia una rótula que ha pertenescut al cos d' un ex-empleat de l' Universitat que 's deya Pere Mariani, y del qual jo n' havia trossejat arbitrariament lo cadavre. Ara sá onze anys qu' ell atormenta l' meu esperit per recobrar aquell osset inconcluent y no para may de vituperarme amargament aquell acte, d' amenassarme y d' insistir per la restitució de la seva rótula. Vos ho prego per la memoria, tal volta no gens ingrata, que hauréu guardat de mi; si encara la conserveu, tornéulhi, desfóume d' aquest deute tormentós. Jo vos faré venir en aquest moment l' esperit de 'n Mariani. Responéu.»

Aterrorisat per aquella revelació jo vaig respondre qu' efectivament conservava aquella desgraciada rótula y qu' era felís podentla retornar á son llegítim propietari, y que no haventhi altre camí 'm fés venir en Mariani. Dit, ó mellor pensat, aixó, vaig sentir la meva persona alleugerida, lo meu bras més lliure, la meva mà ja no enrampada com poch avans, comprenguí, en una paraula, que l' esperit del doctor se n' era anat.

Vaig estar á les hores un altre instant ab atenció; la meva pensa 's trovava en un estat de exaltació impossible de definirse.

Al cap d' uns quants minuts vaig tornar á experimentar los mateixos fenòmens d' avans, si bé no tan intensos; y la meva mà moguda per la voluntat del esperit va escriure aquestes altres paraules:

«L' esperit de Pere Mariani, ex-empleat de l' Universitat de Pavía, es al devant vostre y reclama la rótula del seu genoll esquerra que reteniu indegudament onze anys ha. Responéu.»

Aquest llenguatje era més concís y més enèrgich que l' doctor. Jo vaig respondre al esperit: «Jo estich disposadissim á retornar á Pere Mariani la rótula del seu genoll esquerra, y li demano que 'm perdone la detenció ilegal d' ella; pero voldria saber com podré efectuar la restitució que se 'm demana.»

A les hores la meva mà va tornar á escriure:

«Pere Mariani, ex-empleat de l' Universitat de Pavía, vindrà á pendre ell mateix la seva rótula.»

—¿Quan? vaig preguntar aterrorisat.

Y la mà va escriure al moment dues soles paraules: «Aquesta nit.» Esclafat per aquella noticia, cobert d' una suhor cadavérica, vaig apressurarme á esclamar mudant de sobte l' tó de la veu: «Per caritat... vos demano... no 'us destorbéu... enviaré jo mateix... tindréu medis no tan incòmodos...» Pero no havia acabat la frase que 'm vaig adonar, per les sensacions ja avans experimentades, de que l' esperit de Mariani s' havia allunyat y de que ja no hi havia medi d' impedir la seva vinguda.

Es impossible que jo puga explicar aqui ab les paraules l' angoixa de les sensacions que vaig experimentar en aquell moment. Se va apoderar de mí un pànic espantós. Vaig eixir d' aquella casa mentres los relojes de la ciutat tocaven la mitja nit; los carrers estaven deserts, apagats los llums de les finestres, los flams dels fanals esmor-tuits per una boyra espessa y pesanta, tot me semblava més tetric que de costum. Vaig caminar un bon tresens saber ahont anar: un instant més poderós que la meva voluntat m' allunyava de casa. ¿Ahont podia agafar coratje pera anarhi? Jo havia de rebre aquella nit la visita d' un espectre; era una idea per matarme, era una prevenció masta terrible.

A les hores volgué la casualitat que trencant no sé ja per quin carrer me trovés al devant d' una taberna, demunt de la qual vaig veure escrit en lletres retalladas en un encerat é iluminades per un flam de dins: «Vins nacionals», y jo vaig dir entre mí mateix: «Entremhi, més val així, y no es pas un mal remey; cercaré en lo vi aquell ardimen-t que no puch ja demauar á ma rahó.» Y ficat en un recó d' una sala soterránea vaig demanar algunes ampolles de vi que 'm vaig beure ab avidesa, si bé repugnantme per habit l' abús d' aquell licor. Vaig obtenir l' efecte que havia desitjat. A cada got que bevia la meva por s' esvanía sensiblement, los meus pensaments s' aclarian, les meves idees semblava que 's tornavan á ordenar, encara que ab un desordre nou; y de mica en mica vaig recobrar lo coratje talment que 'm vaig riure ab mi mateix del meu terror y 'm vaig alsar y me'n vaig anar molt resolut cap á casa.

Un cop dins de la meva cambra, gromxantme un xich pe'l massa vi que havia begut, vaig encendre l' llum, me vaig mitx-despullar, me vaig ficar depressa al llit, vaig cloure un ull y després l' altre y vaig probar d' adormirme. Pero era en vá. Me trovava ensopit, enrampat, cataléptich, impotent pera móurem; la roba del llit me pesava al demunt meu, y m' embolicava y 'm cobria com si hagués estat de me-

tall fós; y durant aquell ensopiment vaig comensar á reparar que s' produhian singulars fenómens al entorn meu.

Del cremell de la candela, que 'm semblava haver apagat, qu' era per altra part una espelma pura, s' alsavan giravoltant espirals de fuma tan espesses y tan negres, que recullintse sóta l' sostre l' amagavan y prenian l' aspecte d' una pesant capa de plom; l' atmòsfera de la cambra, tornada de cop sofocant, estava impregnada d' una olor semblant á la que llensa la carn viva cremada, tenia les orelles aixordades per una ramor continua de la que no sabia endevinar la causa, y la rótula que veia allí, entre 'ls meus papers semblava moures y rodar pe'l demunt de la taula, com presa de convulsions estranyes y violentes.

Vaig estar no sé quant temps en aquell estat: jo no podia desviar la meva atenció d' aquella rótula. Los meus sentits, les meves facultats, les meves idees, tot estava concentrat en aquella vista, tot m' atreya á ella; jo volia llevarme, baixar del llit, sortir, però no m' era possible; y la meva perturbació havia arribat á tal punt, que quasi ni pogué rebre cap espant quan dissipat de cop lo sum emanat del cremell de la candela vaig veure aixecarse la cortina de la porta y compareixer l' esperat fantasma.

Jo no bellugava les paralles. H'iventse avansat fins al mitx de la cambra, s' incliná ab cortesia y 'm va dir: «Jo so Pere Mariani y vinch á recobrar, com vos he promés, la meva rótula.»

Y després que l' terror me privava de respóndreli, ell continuá ab dolcesa: «Me perdonaréu que haja hagut de destorbarvos al cor de la nit..., en aquesta hora..., comprench qu' es una hora incòmoda..., pero...»

—Oh! no hi fa res, no, vaig interrompre tranquilisat per tanta cortesia, encara vos haig de donar les gracies per la vostra visita..., jo 'm tindré sempre per honrat ab rébreus á casa meva...

—Gracies, digué l' espectre, pero desitjo de tota manera justificar-me per l' insistència ab que he reclamat la meva rótula, ja á vos mateix, ja al distingit doctor de qui l' haveu rebuda: reparéu:

Y dihent aixó va alsar un pany del llençol blanch ab que anava embolicat y ensenyantme la canyella de la cama esquerra lligada al fémur per falta de la rótula, ab una cinta negra passada dues ó tres voltes per l' obertura que deixan los dos ossos de la cama, va fer alguns passos per la cambra pera ferme conéixer que l' ausència d' aquell ós lo privava de caminar lliurement.

—No permeti l' cel, vaig dir jo á les hores ab accent d' home mortificat, que l' digne ex-empleat de l' Universitat de Pavia tinga de

quedar coix per causa meva: aqui hi ha la vostra rótula, allí, demunt de la tauleta, prenèula, y acomodéula com pugau al vostre genoll.

L'espèctre s'inclinà per segona vegada en senyal d'agrahiment, se deslligà la cinta que ajuntava l'fémur ab la canyella, la va posá al demunt de la tauleta, y prenent la rótula, va comensar á adaptarla á la cama.

—Quines notícies ne porten del altre mon? vaig preguntar jo á les hores veyst que la conversa's refredava durant aquella seva ocupació.

Pero ell no respongué á ma pregunta, y exclamà ab aspecte entrístit: «Aquesta rótula es un xich fetat malbé, no n'haveu fet un bon us.»

—No ho crech, vaig dir; ¿pero per ventura 'ls altres óssos vostres son més sólits?

Ell va callar encara, s'inclinà per tercera vegada pera saludarme, y quan fou al dintell de la porta, va respondre tancant darrera seu: «Ascoltéu si 'ls altres óssos meus no son més sólits.»

Y pronunciant aquestes paraules pegà á terra un cop de peu ab tanta forsa, que les parets totes van tremolar; y ab aquell soroll me vaig extremir y... me vaig despertar.

Y tot seguit vaig enten ire qu'era la portera que trucava á la porta y deya: «So jo, aixeques, vingan á obrir.»

—Deu meu! vaig exclamar á les hores fregantme 'ls ulls ab lo revés de la mà, era donchs un somni! quin espant alabat sia 'l cel... Pero quina insensatés! Creure en l'esperitisme... en los fantasmes...

Y ficats depressa 'ls pantalons, vaig córrer á obrir la porta; y quan lo fret m' aconsellava que 'm tornés a ficar entre 'ls llensols, me vaig acostar á la tauleta pera posarhi la carta sóta 'l prempsa-papers...

Pero quin fou lo meu terror quan vaig veure que havia desaparegut la rótula, y al seu lloc hi vaig trovar la cinta negra que hi havia deixat Pere Marian!





## LA VEDA.

Braus cassadors de certa punteria  
que domineu lleugers serras y plans  
per corre á haver l' auzell qu' al cel fugia  
afadigant los cans.

Pareu ja en vostre afany. Calli la seca  
veu del fusell que 'l puig fa tremolar,  
tot per l' auzell la compassió os impreca,  
pareu lo batallar.

Ja s' acosta la bella Primavera  
rumbejant l' esplendor de sos tresors  
y sa catifa extén per la pradera  
vestintla de verdors.

Ja s' atansa 'l bon temps, y á sa hermosura  
ni 'l sol ensaig de guerra li complau,  
sols vol amor per tot, goig y ventura,  
festas y dolsa pau.

Dexeulas donchs que 's juntin las parellas  
y afalagantse fassen lo seu niu  
y regalin á pler sas cantarella  
pel comellar ombriu.

Dexeu que entre l' espessa romaguera  
son cau aprili lo conill poruch  
y espliqui sos amors la cadernera  
per l' arbre que treu lluch.

No es nostre, no, qui en temps de veda encara  
va á perseguí 'ls aucells esferehits  
y afusella sens cor la pobre mare  
que duya grá als petits.

Mes quant vinga l' Agost de sava ardenta  
y oriols y guatllas batin los sembrats,  
torni la lluya á reanimars valenta,  
y al arma, braus soldats!!

Llavors lluya y ramor. Ara sols treva  
al enemich que vol refer sos caus,  
per ' quell que munta la familia seva  
pietat, cassadors braus!!

JOSEPH FRANQUESA Y GOMIS.

Barcelona, 1916. Tipografia de l'Editor.

Tipografia de l'Editor.





## UNA REGATA.

**M**E trobava á S. Francisco de California completament desamparat sense roba ni diners, á causa de haver naufragat ab la fragata *Malaya* de Manila, quan, gracies á las bonas recomanacions del cónsul espanyol, vaig embarcarme de segon en l' hermós clipper *Flying-Cloud* (núvol voladór), essent tambe admés á bordo com á fuster lo mestre Toni, company meu de desgracia y á qui debia la vida.

Era 'l mestre Toni lo verdader tipo del home de mar; se pot dir que era mes peix que persona, puig que sortit de Mahó d' ahont era fill, á l' edat de set anys, no conexia un més de desembarch, marejantli la terra, tal com pot marejar la már á un pagés. A mi m' havia posat un afecte de pare; jo sols tenia vint anys, y ell ja anava pe'l's cinquanta, y no obstant y la meva categoria d' oficial, sempre li havia guardat moltes atencions, coneixent lo que valia.

Quan varem naufragar ab la *Malaya* era de nit, y 'ns trobárem á l' aygua avans de donarnos compte de lo que passava, puig la fragata havia embestit ab una velocitat de dotze millas, á un dels tants arres-sifs de coral que cubreixen lo Pacifich, obra maravollosa dels microscopichs infusoris del mar, pacients y trassuts arquitectes que aixecan novas illas cada dia, essent lo desespero del navegant.

No puch encara donarme compte, de lo que passá quan la terrible embestida, perque vaig quedarme sense sentits, á causa probablement d' algun cop rebut al desferse 'l barco. Pero 'l mestre Toni, pera qui 'ls naufragis son la cosa mes natural del mon, segons ell diu, no perdé la serenitat, corregué al meu auxili y 'm posá al seu costat á cavall d' un trós de verga que surava. La frescor de la mullena me feu tornar á la vida, y esporuguit vaig preguntar al meu salvador ahont eram y que havia passat; á cual pregunta 'm contestá ab la mes gran calma: «Ahont sow? á la mar, servint á la cavalleria.» Ab no pochs travalls varem arrivar á una petita platja circular en forma de cráter, poblada d' algun matorral raquitich y d' innombrables aucells. Mantenintnos de marisch y ab l' aygua de pluja passarem dos dias mortals, essent recullits per una petita goleta americana que 'ns portá á Sant Francisco.

Me perdonareu aqueixa petita digresió, feta en obsequi de mestre Toni, pera fer coneixer aquesta honrada figura á qui dech la vida després del meu pare.

Al moll abont carregavam pera Shang-Haï, carregava també ab igual destí un altre clipper, lo *North-Staar* (Estrella del Nort), tan gros y de tan bonas condicions marineras com lo *Flyng-Cloud*. Los capitans estavan orgullosos dels seus barcos, y cadascú jurava y perjurava que cap d' altre li había guanyat la proa. Lo capitá del *North-Staar*, era propietari del barco, portant á bordo á sa muller y una filla de 18 anys, encisadora criatura, tan per sa bellesa com per una instrucció molt superior á la que reb generalment la dona. Aqueixa circumstancia feya que en las vespradas era la grandiosa cambra del *North-Staar*, punt de tertulia d' alguns marins y sas familias, essent jo un dels concurrents, rebut ab molta deferencia no tan sols com á náusfrech, sino també com á espanyol.

Essent una colla de concos tots los concertulians del *North-Staar*, la hermosa Fanny y jo, aviat nos entenguerem pera fer, com se diu vulgarment, olla á part, jugant als escachs, en qual joch, si en vritat ella no hi era de molt tan forta com jo, no sé perque me donava gayer bé sempre uns mates vergonyosos, que interiorment me alegravau, plahentme la senzilla satisfacció de la hermosa americana.

En aquella tertulia se convingué entre 'ls dos capitans del *Flyng-Cloud* y del *North-Staar*, en sortir al mateix dia, y que 'l que arribés primer á Shing-Haï regalaria al seu contrincant una bota del mellor rom de Jamaica.

Fanny y jo també 'ns interessarem en aqueixa regata, prometentli per ma part un anell si era 'l vensut, y ella en canbi apostá á favor meu un medallonet ab lo seu retrato si 'l barco del seu pare perdia. Com compendreu molt bé aqueixas apostas eran una amagada declaració d' amor que nostres llabis no varen deixar escapar encara per ser tan novell, deixant que una travessia del Pacífich lo sancionés, y guardant pera Shang Haï lo que no haviam tingut prou esperit de dirnos á S. Francisco, pero que bé prou que ho había declarat la estreta de má que 'ns donarem al despedirnos la darrera vetlla, diuent tots dos: «fins á Shing-Haï.»

Lo *Flyng-Cloud* y 'l *North-Staar* sortiren plegats tal com se convingué, pero, aixís que passarem la boca d' el port y 'ns deixá 'l práctich, se cubri la admósfera d' una espessa boira que nos accompanyá dos dias seguits. Al aclarirse 'l cel, se trobava 'l *Flyng-Cloud* tot sol al mitj d' aquell blavenc hírcol d' aygua. ¿Ahont se trobava le nostre competitor? ¿Nos havia avansat? ¿Havia quedat per la popa?

Lo vent havia sigut molt fluix y variable, aixis es que era impossible fer cap pronóstich.

A las dues setmanas nos trobam a dues millas escassas de la costa de una de les illes Sandwich, ab una calma tan gran que les velas estaven caygudas sobre 'ls pals, no moventnos ni una milla.

Era una tarda de diumenje que estaven contemplant lo panorama desde l' alcássar.

—«Es particular, diguí a mestre Toni, abir lo volcà semblava un infern y avuy no dona senyals de vida.»

—«Probablement, respongué lo vell mari, que desde que hi ha misionistas en aqueixas illas, li han ensenyat de santificar las festas.»

Aquella mateixa tarda entrá la brisa fresca de gargal, prenen lo barco un camí d' unes 11 a 12 millas per hora.

L' endemà dematí me tocava la primera guardia de 4 a 8, quant poch abans de sortir lo sol, se m' acostá mestre Toni que hi veia mes que un telescopi, y 'm digué:

—«Per la popa tenim un barco.»

Vaix agafar las ulleras, y efectivament al horisont, entre les besillums del crepuscol se distingia bé la negror ó silueta d' un barco que semblava portar nostre rumbo.

Lo cor me va fer un salt, puig endaviná que aquell barco era 'l de ma bella Fanny. Desseguida vaig cridar al capitá M. Harrison que dormia, donantli compte del meu temor de que 'l barco a la vista fós lo *North-Staar*.

Una descàrga elèctrica, de segur que no l' hauria fet saltar mes prompte de la llitera, mentres rondinava: —«No pot ser, lo *Flying-Cloud* sols veu los barcos per la proa.»

Mestre Toni tot contemplant lo sum de sa colossal pipa, me feu la següent atinada observació: —«Cap clipper va sortir de S. Francisco vuyt dias abans que nosaltres, ni n' hi havia cap dispositat a sortir abans de vuyt dias després: donchs aqueix barco es lo *North-Staar*.»

En efecte un quart d' hora després sortí 'l Sol radiant de llum deixantnos veure clarament que 'l barco de la popa, era 'l que 'ns pensavam, seguint lo nostre rumbo a tota vela y fent molt mes camí per tenir mes fresh lo vent.

Lo capitá Harrisson ni hi veia de cap ull, mes velas hi bagues havut, mes n' hi hauria posat, pero lo nostre contrari 'ns guanyava camí, veientse ben clar que anava al cap del vent. Per ordre del capitá vaig fer formar la tripulació a popa, y ell los hi va fer una arenga, qual conclusió va ser prometre a cadascú 5 dollars més de sobresou si arriavam primer a Shang Haï que 'l *North-Staar*.

Es per demés lo dir, que un «*hurra*» va ser la resposta de la gent.

Al moment, se vá afirmar bé l' aparejo per aixís que nos entrés lo vent, posantse l' mateix capitá al timó. Nostre rival vá arribar fins á una mitxa milla de nosaltres, quant lo catavent vá comensar á aixerse, las velas altas s' inflaren y l' barco comensá á rompre las aygas.

Isarem lo telégrafo, donantnos la benvinguda, y nos saludarem ab los mocadors, veient jo plé d' alegría á Fanny al costat del seu pare que també estava en lo timó, corresponent als meus signos.

Impossible es descriure la carrera vertiginosa de las 36 horas que seguiren: alló va ser una bojaría; n' hi ha prou ab dir que varem recorrer 435 millas, no dormint, estant sempre ab las drisás á la má per arriar en las fugadas de vent, y tornar á issar al moment per no perdre una milla, haventhi vegadas que l' barco estava tan ajetut que 'ls imbornals (1) de sotavent estavan dintre l' ayga.

Los dos barcos se portaren com briosos caballs d' hipodromo guardant lo paralelisme á pocas millas de distancia, avalansantse alternativament segons las ratxadas de vent afavorian á un á al altre. Los capitans modificaren algunas vegadas lo rumbo, com dos jockeys que estudian las millors condicions dels seus caballs.

De dia l' barco navegaba en un mar de llet, tal era l' espuma y remolins d' ayga que dexava l' barco en sa earrera; de nit l' espectacle era mes hermós, mes imponent, puig la blanca espuma se tornava brillant plata sembrada de pedras preciosas á causa de la fosforescència que dexavam per la popa com si fossem un cometa. La lluna completaba la bellesa del quadro ab sa blanca y trista llum, que bastava perque no 'ns perdessim de vista. Semblavam dos barcos fantasma.

Aquella lluya hauria durat fins á la China, si cap á la tarde del segon dia no hi hagués intervengut un nou factor en aqueix problema nàutich.

Era l' cas que teniam per la proa un grup d' illots y baixos que s'estenian de tramontana á mitxdia, formant varis canals.

Lo capitá Harrison dubtava emprendrers per algun d' ells á pesar de que n' era molt practich, puig era fmolta la responsabilitat d' empenyar las vidas y l' cargament per un punt d' amor propi. Si no eram atrevits, teniam que donar ventatja á nostre rival que 's trovava á bar-lovent; aixis es que M. Harrison després de calcular un moment sobre l' plano axecá l' cap y digué *go-ahead* (avant.)

Se colocá en lo timó, la gent se distribuhí en las brasas y drisás silenciosa, comprenent la solemnitat d' aquells moments, y jo, seguit de mestre Toni, vaig pujar sobre la verga de velacho per senyalar las orsadas ó derribadas.

(1) *Imbornals* son los forats per los quals l' ayga de la coberta vá al mar, com si diguesim las canals.

En mitx del canal fou precís virar per devant, per lo que se carregaren las velas petitas sense aferrarlas. Aquell fou lo moment crítich, la mar rompia per abdós costats omplint la cuberta de ruxims, las velas xurriaquejant furiosament, movian un soroll infernal junt ab lo xarriquetx de las politxas.

Espantat d' aquella confusió diguí á mestre Toni. «Si l' vent aumenta, pals, vergas y nosaltres volarém com fullas secas.» «Milló, respongué, aixis anirém al cel sense mullarnos los peus.»

Felismen de la bordada varem passar las últimas rompents, havent sortit de tant mal pas sense rompre ni una sola filística.

Naturalment que ara me preguntareu: «Que's va fer del *North-Staar* durant aqueix temps? Primerament va intentar seguir las nostres ayguas prenenents per practich, pero de sopte varem veurer que derribava á causa d' haversenhi dut lo vent molts velas y potser mes grossas averías que no podiam veurer.

Lo cor se 'm glassá, tement una desgracia per ma hermosa Fanny, y el *North-Staar* se perdé en las últimas llums del dia.

Al amanexer lo dia següent, tornavam á trovarnos sols al mitj del Oceá.

Al recalar á Shang-Hai preguntarem al práctich per nostre rival, diguentnos que se l' esperaba pero que no havia arribat encara.

A las cuatra horas d' haber dexat caure l' àncora vejerem entrar lo *North-Staar*, quedant gelat al veureli la bandera á mitxant-isàr en senyal de dol.

Com boig vaig tirarme á un bot y correguí á bordo per saber lo que l' meu cor presentia, pero no podia creurer. Al passr le portaló me rebé en los seus brassos lo pare de Fanny fet com se sol dir un mar de llàgrimas.

Lo dia en que vejerem al *North-Staar* derribar de sobte deixant nostres ayguas, fou perque una estropada de la escota de la botabara vâ pegar fortament pe'l mitx á la pobla Fanny, despedintla al mar. Per demés fou que dos bots la busquessin fins que's feu fosch, per demés que los seus pares la cridesin desesperats desde cuberta; aquell angel d' hermosura tement ser enterrada en un mesqui quadrat de terra, prengué per tomba lo fons del mar, rodejada de perlas y corals.

Ab lo cor plé de dolor l' endemá mateix vaig pendre pasatge en un vapor que sortia pera Manila y embarcarme allí per tornar á Espanya.

Aixis acabá una regata, que podia habernos umplert á tois de goig, y vâ destrossar lo cor de dos pares, clavant en lo meu cor jove la primera espina d' aqueix calvari terrenal.



## LO SALT DE LA MINYONA

CONCEPCIÓ SALARICH Y BASSOLS



AYO, còntim, un cuento.

—Pero, filla, ja te 'ls he contat tots, no 'n sé cap mes.

—Sempre 'm diu lo mateix, y me'n conta de nous.

—Aquells eran trets dels llibres que he llegit, y que tu llegirás quan serás mes grandeta.

—Si V. vol ja 'ls llegiré ara. Desde que V. es fora, he après de llegir.

—Doncas te 'n escriuré un, mes has de saber que no es cuento, es una veritat, es un fet que tingué lloch, segons tinch entés en lo final del sige passat. Una creu de ferro plantada en la branca d' un pi, ho recordava encara, fa uns quaranta anys, als que passavan pera Collsameda dirigintse a Vilanova de Sau, camí que tu ja has fet y que regularment faràs altres vegadas.

Quan hi passis, després de la baixada de Collsameda y ans de veure lo poble de Vilanova passarás per lo peu d' una roca que porta per nom *Lo salt de la minyona*. Sabs perqué?

—Nó, diguimho...

—Escolta. En una de aquellas casas pobres que hi ha per allá, no sé si seria en la dels munts ó en las valls hi havia una nena molt guapa que's deya María Rosa, y semblava de tan bonica que era una rosa de Maig, y era bonica perque era bona minyona com tu, que també ho ets y per aixó ets maca y tothom t' estima.

Aquella nena que tindria uns 12 ó 14 anys guardava béns y cabras. Un dia aquests pasturavan en aquella roca y la María Rosa se estava

al cim vigilantlos, y encara que no filava perque era dia de festa, estava distreta y vetaqui que portava esclops y va relliscar y á tomballons arrivá á la vora de la roca y pataplum, cau abaix...

Mentres volejava en l' ayre va invocar á la Mare de Déu de Puiglagulla y va arribar á terra tan viva, que s' va aixecar tota sola, y sentint que á Vilanova tocavan á missa se'n hi va anar y allí va contar la historia de la seva cayguda, que tothom atribuhí á un miracle de la Verge de Puiglagulla, qual santuari está plé de presentallas, com veurás lo dia que hi vagis.

Aquella noya tan guapeta y que havia passat tan gran perill, fou molt obsequiada per tots los allí presents y fins per los amos d' algunes casas grossas de la encontrada que veyan en ella una criatura privilegiada y afavorida per la Verge Soberana.

Com entre las personas hi ha bons y dolents, y las nenas, com tu innocentas, no coneixen la malícia, aquella nena comensá á escoltar las paraulas d' un jove que era sastre, qui li deya que essent tan estimada y afavorida de la Mare de Déu, podia guanyar en una estona un vestit nou que ell li faria, si volia fert un salt igual al primer, qó es, deixarse cárurer de la mateixa roca y del mateix punt de que havia caigut.

Maria Rosa resistí alguns dias, mes la oferta d' un vestit nou y llampant, quan era tan pobre y anava mal vestida, comensá á trastornarli lo cervell y pensant per altre part que en la cayguda no havia rebut cap mal, ni la mes petita ferida, y que la Verge María l' ajudaria, acceptá la proposició del sastre, y en dia y hora convinguts se'n puja á la roca fatal, y á pesar de que se va senyar y encomenar á la Verge de Puiglagulla, després d' haver fet alguns tamballons en lo devallant de la roca, arribá á la vora y caygué morta y destrossada sobre una planta de cirerer d' arbós que encara existeix y porta dol...

—Jayo, perque diu que porta dol?

—Perque es aixís, filla meva, desde petit que ja pasava per aquell lloc fins ara que só vell, hi he passat á dotzenas de vegadas, en lo estiu y en lo hivern, en la primavera y en la tardor, en temps d' aixut y de mullena, sempre he vist la mateixa planta; forma una mata sola, aislada, com fugint de la companyía de las demés plantas de sa especie, migrada. Quan los talladors del bosch de la Verneda tallan los bruchs, cireretas de pastor, estepas, y esporgan los pins, deixan estar aquella mata per migrada, y quan aquell bosch castigat per la destral pren nova usana, y creix y pren lo color vert de la sanitat, aquella mata no s' mou, continua esgrogueida, malalta, y solitaria: sas germanas se desdenyan de fer companyia á una mata que sempre plora y no sab olvidar la mort de la Maria Rosa de la que porta dòl ja fa tans

anys, y te trassas de portarne molts mes, pera recordar á las generacions esdeveniradoras un fet tràgich, inspirat per lo depravat gust de fer mal....

—Jayo, y al sastrot, lo varen matar?

—No ho sé, Conxiteta, la tradició no 'n parla, al menos jo no ho sentit á dir, ni sabria ahont acudir per averiguarho.

Lo que puch dirte que una creu de ferro era posada en la branca de un pi pròxim al lloc de la cayguda, y quan ne fullava aquell pi, se posava en altre y aixís se recordava aquell succés y se resava un pare nostre á la ànima de la desgraciada María Rosa; de aquella poncella, que fou tallada del tronch avans d' arribar á ser flor oberta y gemada. Ara la creu no hi es, deixaren de continuarla en las brancas dels pins, hont ton avi la havia vista, ó bé algú la arrancá. Som en un temps en que las creus no agradan, jencara que sian recordansas històriques de alguns fets gloriosos per la pàtria, ó be d' escenes tristes com la de la María Rosa.

Aquesta historia per aixó no 's perdrá mai, la roca y lo lloc de la cayguda de la jove son coneguts en la comarca ab lo expressiu nom del *Salt de la minyona*.

JOAQUIM SALARICH.





## ARTICLES CRÍTICHES

SOBRE ALGUNAS DE LAS

## COSTUMS CATALANAS.

—¿Voléu sapíguer lo qu' es un poble?  
mireu lias costums.

### ARTICLE PRELIMINAR



ixís com se trova confós é indecis lo metje devant del malalt que per primera vegada visita, al descubrir en ell síntomas de complicadas y variadas dolènsas que totes reclaman ab urgència l'aplicació de remeys que no té á mà correguent lo perill de desaténdre las, tal volta, mes apremiants al acudir á las que en apariencia presentan un caràcter mes agut; aixís nos trovém també nosaltres pensatius é irresoluts devant dels defectes del nostre poble, al qui per primera vegada mirám de fit á fit, al volgver tractar en una *colecció d'articles crítichs que tendescan á moralisar las seves costums*, d' aquells mals seus qu' es necessari fer desaparéixer si no s' vol que l' portin á una mort segura, no ja precisament material, sinó moral com ho es la de tots los qu' han perdut llurs fesonomia pròpia y géni distintiu pera convertirse en factors ó components d' altres, si bé mes assortats, també mes virtuosos.

Més, al esténdre nostra vista pera descubrirne algun al etzar, se nos ha apenat lo cor y la ploma nos ha caygut dels dits; nos ha aturdit lo nombre é importància de sos defectes. Li habém près lo pols, y nos han esglayat del mateix las febrosèncas pulsacions tan irregulars com intensas.

Y com desvia instintivament lo vas d' aigua que s' atansava als llá-

vis aquell que descobreix en élla una incalculable munió d' infusoris que la putriscen y malmeten; així nosaltres al véurer d' apropi los vicis que degradan al nostre poble. nos hòbem volgut apartar casi involuntariament d' ell pera no sentir lo bas que despedeixen. Però aquí, habém pensat, llensaria l' aygua aquella si d' altra no n' tingués, sense abans procurar tot lo imaginable pera tornarla potable ó bona? y aquesta reflexió, nos ha reaccionat lo suficient pera no desistir de nostre primer propòsit y entrar en lo dessarrollo dels següents articles ja que, com á catalans, altre poble no tenim que l' catalá. Y puig no 'ns queda mes qu' aquest ¿perqué no demanar á tot home recte y lleal un esfors pera arrancar d' aquell los vicis que l' corrompen, y aprofitar los elements que de regeneració conta?

Bé sabém nosaltres que tots los pobles, com tots los individuos (esceptuadas en aquests exemplaríssimas personalitats) tenen defectes mes ó ménos importants dels quals los hi es molt difícil, ja que no impossible, despàndresen' en absolut; però sabém també que tots élls tenen virtuts pròpies, bonas qualitatés é instints nobles que serveixen pera destruir la mala influencia d' aquells sempre y quan saben utilisarlas degudament. Y pera descobrir si un poble qualsevol sab ó no ferne l' us convenient, n' hi ha prou ab mirar quinas són las sevas costums per ser aquestas la encarnació viventa de tot quant pensa, sent y obra. Són elles lo infalible baròmetre que senyala l' estat de sa cultura ó de sa decadència, la irresutable demostració de lo que es, de lo que val y de lo que pót ser.

Per aixó, l' crítich que vulla mostrar al poble quins son los seus debers y quins los seus defectes pera ensenyarlo á despullarse d' aquests y cumplir exactament aquells, ha d' escorcollar ab ull certer las costums que li són pròpies y fèrashí evidents ab serena imparcialitat dientli ab la may acobardila y sempre potentia veu de la veritat: ¡poble! ab aquestas costums qu' ara segueixes, assentas los fonaments de ta ruina per mes qu' elles, ab llurs apariencies de bondat y de progrés, t' enlluernin; ab aquellas que menyspreas, qu' oblidias ó adulteras, perque subjectan los capritxos, posan fré á las passions y correctiu á los extravios, trovarás la causa de ta regeneració y de ta grandesa.

Més qui s' atrevirà á tant! qui pót avuy afalagar aqueixa esperançal qui es prou atrevit ó de cor ferm pera arrebassar la caretta á n' aqueix Carnaval impudich que corra arréu aixordant, enterbolint y emborratxant al poble ab lo soroll de sos cascabells que l' convidan á festas, á orgías y á diversions de tota mena! No fora temeritat l' allar-

gar lo bras pera detenir al indòmit corcer que vola en alas de son furiós desbocament? gno es bojeria lo volguér subjectar á la mar quan, bramulant faréstega, romp lo cinturó que la copté en sos límitits?

Per aixó nosaltres nos trovém petits, impotents y descoratjats devant de la grandesa mateixa que la idea de moralisar las costums del nostre poble suposa; ¿qui sóm pera intentarho tan solsameit? ¿quina vén tenim perá no ésser ofegada á la mes lleugera ramor que vinga á, apagarla? Sols l' amor intensissim que 'ns alena envers a Catalunya envers aquesta dòlسا pátria que nos ha ensenyat á crer en un Déu; que 'ns ha fet abrigallar ab lo mantell august del Catolicisme; que 'ns ha sadoliat de goigs puríssims al donarnos una família y un hostalje, nos móu á escriurer aquestas senzillíssimas apuntacions y a demanar inspiració al Altissim, dretura al uostre cor y energia á la nostra voluntat pera reclamar á n' aquells que poden y debuen ferho que moralisin al poble ó, en altres paraules, que l' detingan ab nervuda mà en l' equivocat camí de l' abjecció qu' ha emprés.

Y que son camí actual es l' equivocat gqui pót duptarho? sols poden ferho aqueixos hòmens descreguts y materialisats quina complacencia s' xifra en senyalar las petjadas que per lo món dónan deixant a son darrera no més que runas, desesperacions y llàgrimas; may aquell de cor mes ó ménos sensible, però noble sempre, qu' anhelan, buscan y procuran lo benestar de llurs consemblants. Mirém, siuó, nostras modernas costums y comparéulas ab las de l' antigor de nostra mateixa Terra: ¡quina diferència mes desconsoladora hi ha entr' ellas! ¡quin abisme las separa mes insondable! L' egoisme, la falsesa, la hipocresía, l' odi ocult y disfressat ab la careta del dissimulo dcls uns contra 'ls altres; la febre caldejant d' una ambició ilimitada; l' afany materialista de gosar avuy mes qu'ahir y demá encara mes qu' avuy; lo glassat alé de la indiferència gelant los cors pera tot lo gran, lo dignificador y lo generós; la supèrbia indòmita y satànica sublevant l' inferior contra l' superior igualantlos á tots ab lo raser d' un orgull engenerador de tants déus casi com individuos hi ha, la prostitució pujant de nivell de dia en dia amenassant engolirse á milja Humanitat y a deixar sense salut á l' altra restant, com onada inmensa que vents ocults reinflan pera agegantarla mes y mes; lo joch afartantse d' ignocentes víctimas y devorant ab may prou satisfeta gola fortunas, vidas y honras sense donar ni la miserable compeñació d' un imaginari repòs als que s' hi entregan; lo luxo malmetedor de honestats y modestos passaments, estenent arréu sas xarxias d' apretada malla de las que no pót sustréuers' l' infelis que ni pá tè pera desajunarse, y, pera completar tantas

plagas que flagel-lan nostra decadent societat, sobre-surtint entre totes, la incredulitat absurda, cínica y criminal xuulant, com vampiro d' alas sense soroll, la fé del poble, son temor á Dèu, sa caritat mateixa pera convertirlo en una especie d' estàtua sense cor ni sensibilitat, ó rebaixarlo al nivell dels irracionalis quins ulteriors destinos no traspassen las fitas d' aquest mòn.

Y en cambi en las costums antigas ¿que hi trovém? llavoras, Dèu tenia altar en cada cor; los hòmens, un germá en cada home: las lleys que pera ser *tais* y bonas lleys, dehuen ésser un reflexo de las costums, eran generalment sàvias y justas; las institucions per las que se regia y gobernava l' poble, s' amotllavan á son carácter y á sas necessitats essent fillas de la vertadera llibertat que no s' comprén ni es possible sense un inexorable exercici dels dréts dels uns subjectes á los debers dels altres y al revés; y la familia, la familia catalana era mòdulo de la veritable familia: la rectitud del pare, la dolcesa y senzillesa de la mare, lo respecte y veneració dels fills envers als qui 'ls donguéren lo sér y l' nóm, eran las engravacions exactes y naturals d' aqueixa admirable màquina nomenada *societat* que la feyan giravoltar placivolment al entorn de la llum eterna y al amparo de poders exemplars. L' amor endolcint las amarguras de la vida, lo treball honrat y actiu empenyent y regenerant sempre á nostres preclaríssims antepassats y la fé dignificant á n' aquell que mes s' enobleix quant mes se complau eu créurers' semblant á son Creador, feren de Catalunya una nació viril y lliure, ardida y generosa, activa y emprenedora qu' al estendres' pe'ls àmbits de la terra, li dongué tants pobles germans quants los que á n' ella s' ajuntaren, puig may buscá ni volgué colonias á qui explotar, ni esclaus á qui degradar y envilir: parlin sinó, Aragó y Valencia, Provenza y Mallorca, Sicilia y la mateixa Grecia tot y habent sufert aquesta última las conseqüències de la legendaria é inmortal Venjansa Catalana.

Ellas y sols ellàs feren possibles aquellas èpicas grandesas ab que pót enorgullirse Catalunya; y á llur influencia encara, no esborrada del tot afortunadament, se déu que l' nostre poble no hage sufert la trista sort dels pàrias. Més, á pesar de lo exposat, no deixém de reconéixer que ni totas las antigas costums eran bonas (en la època de llur explendor á la qual nos venim referint) ni dolentes totas las modernas, puig que sempre, desde que l' mòn es mòn, han sigut las passions patrimoni dels homens y no han may estat mancats aquestos de defectes, ni han deixat de ser un major ó menor escala joguinas de llurs vicis: lo que si afirmám y afirmarém á tot' hora, es qu' en aque-

llas las virtuts dominavan á ne'ls vics resplàndinthi ab sá mágica y benfactora bellesa, mèntres qu' en aquestas suran principalment los defectes ab llur natural y perniciós contagi. Llavoras, per exemple, ¿quin fill no s' hauria descubert devant dels autors de sos días y no 'ls hauria fet objecte de totes sás respectuosas consideracions y carinyosas deferencias? avuy ¿quin no s' creuria rebaixarse al besárloshi la mà, nó ja en públich, sinó fins en lo amagat santuari de la família? Llavoras ¿qui s' atrevia á mancar á la paraula empenyada sense altre testimoni que sa conciencia? avuy ¿son gayres los que no trencan ab la major tranquilitat lo sagrat jurament?: llavoras ¿quina estima mereixia la dona impúdica y sens' honra, á la que, com un mal encamnatís, se l' apartava del tracte de la gent honrada y digne?; avuy ¿quina distinció mereix la que sab cumplir estrictament los seus debers, sinó la de ferla tornar roja de vergonya al véurers' confosa ab una qualsevol, mes qu' ella ben enguantada, ricament vestida y ostentant valiosas joyas que tal volta brillan ab las sevas llàgrimas?

Sempre ressona grata en nostrés obidos la veu que 'ns recorda las épocas mes ditxosas de la vida puig, mèntres se complau la imaginació ab engalanarlas y abellirlas, se nos dilata l' cor ab la esperansa de que tornarán: tal, quan en mitj del crú-hivern nos glassan las néus, acon-hòrtans lo recort de la darrera primavera quinas flors y aubagas, qui-nas llums y armonías apar que 'ns diuen que prompte tornará la per que suspirém, com aquella hermosa y placívola, com ella rica en delitosas celèstias y nits serenes.

Lo mateix passa als pobles: quan aquests jemegan casi envilits entre las néus que 'ls hi porta l' hivern de llur decadència, grata ha de ressonar en élls, la veu amiga que 'ls hi remembri sas antigas y nobles costums, las gayas flors qu' adornaren la època mes esplendorosa de llur existència: per aquest motiu es perque las hi habém recordat al nostre. ¡Tan de bò qu' al sentir, al feble accent de nostres humils llà-vis, lo recort de sas grandesas desperti de son ensopiment ó postració actual y, enlayrant ab noblesa son abans altiu front, saludi alegroy y esperansat lo sol explendorós y benigne que li avisa la proximitat de la nova primavera!

Més Jay! ¿será aixó possible? sols Dèu ho sab; sols al Etern, en quina destra estan los ulteriors destinos dels pobles, li es fàcil convertir aqueix sol del Renaixement de Catalunya en lo de sa posterior grandeza y benhauransa, ó fer que sigan sos tebis raigs los d' aquell altre qu' en l' estibuet de Sant Martí se despedeix de nosaltres pera fer lloch als mes rigorosos frets y als implacables vents dalladors de las darrerencas fullas.

Gracias á las influencias cosmopolitas d-el nostre segle, á la descreensa general, á lo materialisme enervador y á la feixuga centralisació qu' en nostre infortunat país domina ab forças á tot' hora creixents, las costums catalanas van perdentse y enrunantse com noble castell que reb totas las inclemencies del temps, sense que una mà euydi de sa conservació. Lo sol del Catalanisme ha vingut á plorar é iluminar ensembs tanta devastació y ruina, ¿podrá fer que aqueixa pòls fructifiqui naixentne elements de regeneració pera nostra pátria? quan contemplém son esperit práctich; quan lo veym còrrer adlerat en busca de las antiguas glòrias pera ferlas rebrotar ab llur encantadora magnificencia, quan lo sentim donant escalf als cors pera que bateguin al impuls de nobles ideals, abrigallam confiats tan consoladora esperansa. Mes de sopte y al girar envers ell nostras miradas, descubrim com s' hi atansan rápidament pregons núvols quinas negras entranyas guardan lo gérmen de destructoras tempestats y fins nos apar distingir que llurs primeras avansadas s' estenen per damunt de son disch enfosquint insensiblement son majestuós brill. Y aqueixos núvols, creixen, s' aixamplan y aumentan en número gracias als vents malèfics del descrebiement que tot ho embordeix y de la malehida política que posa á son servey las mes grans y sublìms ideas, com y també las mes justas causas, pera destruirlas y desacreditarlas. Llavoras es quan nos abandona tota esperansa de regeneració del nostre poble y considerém impossible reconstruir nostras, en mal hora, corrompudas costúms, d' algunes de las quals nos ne ocuparém successivament pera demostrar la veritat de nostras afirmacions y pera fer veurer á totbom que no s' empenyi en clóurer los ulls, la decadencia, la degradació y lo rebaixament envers als quals camina vertiginosament nostra moderna societat, la qual á cada pas inventa novas y mes potentes llums sense lograr esbargar las ténèbras que la envoltan desde qu' apagá de son cor la única inextingible y eterna; la de la fè Católica.

Aixó es lo que sentim y creym respecte de las costums catalanas en general, comparantlas ab las antigas rubiertas de dignitat y de grandesa: en demostració de lo mateix, molt podríam dir y escriurer encara, però ni la índole d' aquests articles nos permet ferho, ni es prècis tampoch ja que l' dessarrollo dels successius sobre determinadas costums, ampliarán molts dels nostres pensaments qu' aquí solsament anunciam. Ab tot, y per acabar aquestas consideracion generals, y dirigintnos al Catalanisme qu' es l' esperit cridat á salvar nostra benvolguda pátria si sab compendre bè quin es son nobilissim fi y 'ls medis de que s' ha de valdre pera umplirlo degudament, dirém que

regenerant las costums d' un poble, aquest se regenera també, pera lo qual es indispensable agermanar lo antich y lo modern d' una manera conscientia y coneixedora de lo bò d' aquell y de lo bò de aquest; y que, per lo tant, si vol fer del nostre poble, un poble digne, honrat y gran, ha de corregir las actuals y defectuosas costums prenent exemple de las sevas antigas, dirigint tots sos esforços á regenerar á la familia catalana reconstituhint son carácter y hermosos distintius per ser ella la pedra abont descansa tot l' edifici social.

(*Seguirá.*)

### SONET.

En el qual s' informa en l'unitat de la unitat  
que cada qual després d' haver-se de separar  
de les seves familiars en la seva independència,  
i en una etapa en què no té més que la seva  
seua voluntat i els seus interessos, i que  
en això no està lloc on facin mal.



En el qual s' informa en l'unitat de la unitat  
que cada qual després d' haver-se de separar  
de les seves familiars en la seva independència,  
i en una etapa en què no té més que la seva  
seua voluntat i els seus interessos, i que  
en això no està lloc on facin mal.



## ESTUDIANTÍVOLA

(*Planx d' un estudiant de fora, enamorat y bon minyó.*)

### SONET.

Quan veig, després tants mesos de vagansa,  
que cada jorn que passa empenta 'm pega  
y al juny carabasser un pás me llansa;  
mon cor s' ompla de fel y, trist, gemega.

Mes pensant que axí l' hora se m' atansa  
de véure á qui mon ánima te cega,  
hora que tant temps fa espero ab frisansa;  
llavors en mel d' amor y goig s' anega.

Mesquí! Tantost en sa brunzenta carrera  
voldria 'i temps parar, tantost voldria  
ferla encara mes rápida y lleugera!

Empeny vá!... 'L temps segueix sa normal via,  
y jo entant, possehit d' aytal fal-lera,  
visch en mon dol y ploro en m' alegria!

P.

Barcelona, á darrers de maig.

